

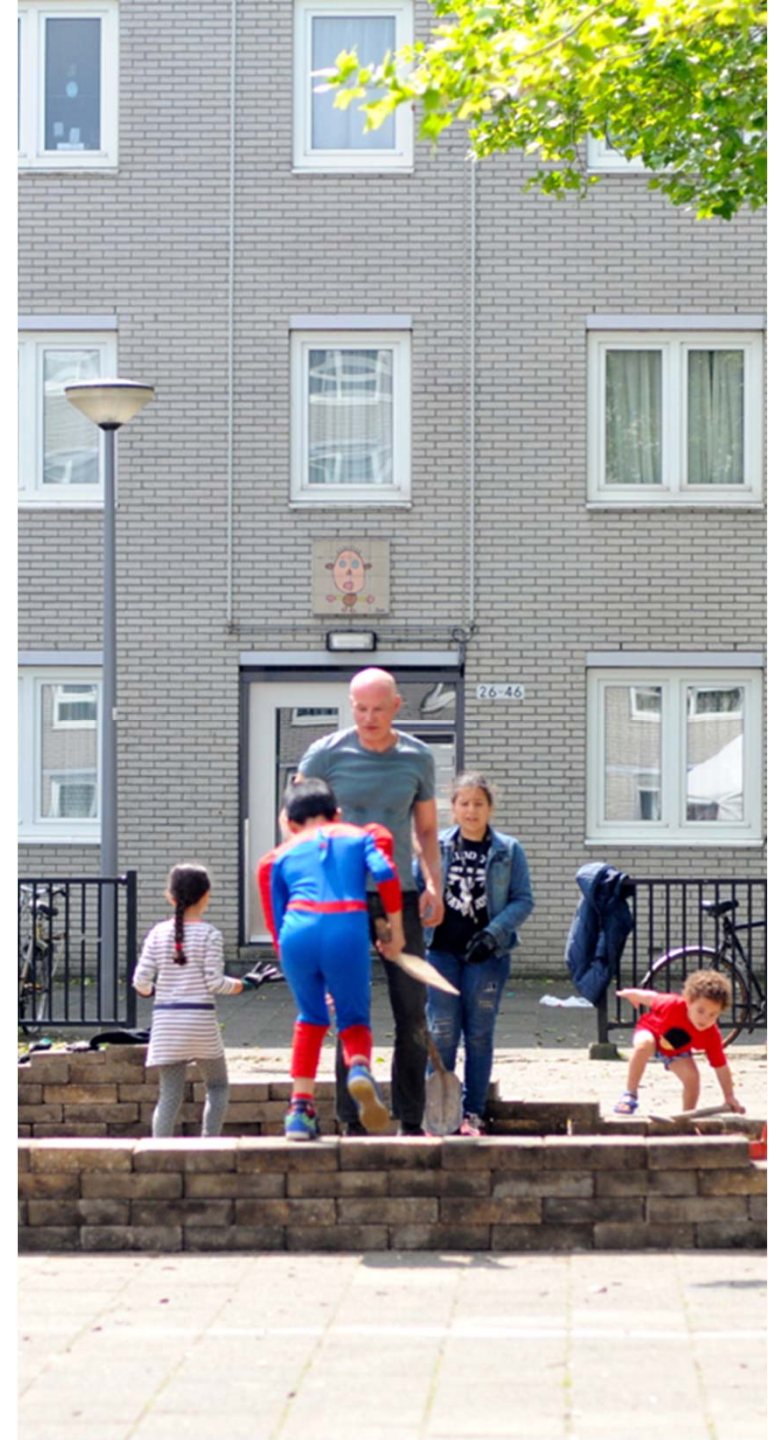

Participatie: Wanneer is het goed genoeg?

Whitepaper participatietrajecten: Indicatoren voor het toetsen van de kwaliteit in drie stappen

Programma

1. Inleiding (10 min)
2. Toelichting handreiking: beoordeling kwaliteit participatie in 3 stappen (30 minuten)
3. Samen aan de slag met een concrete casus (30 minuten)
4. Vragen (10 minuten)

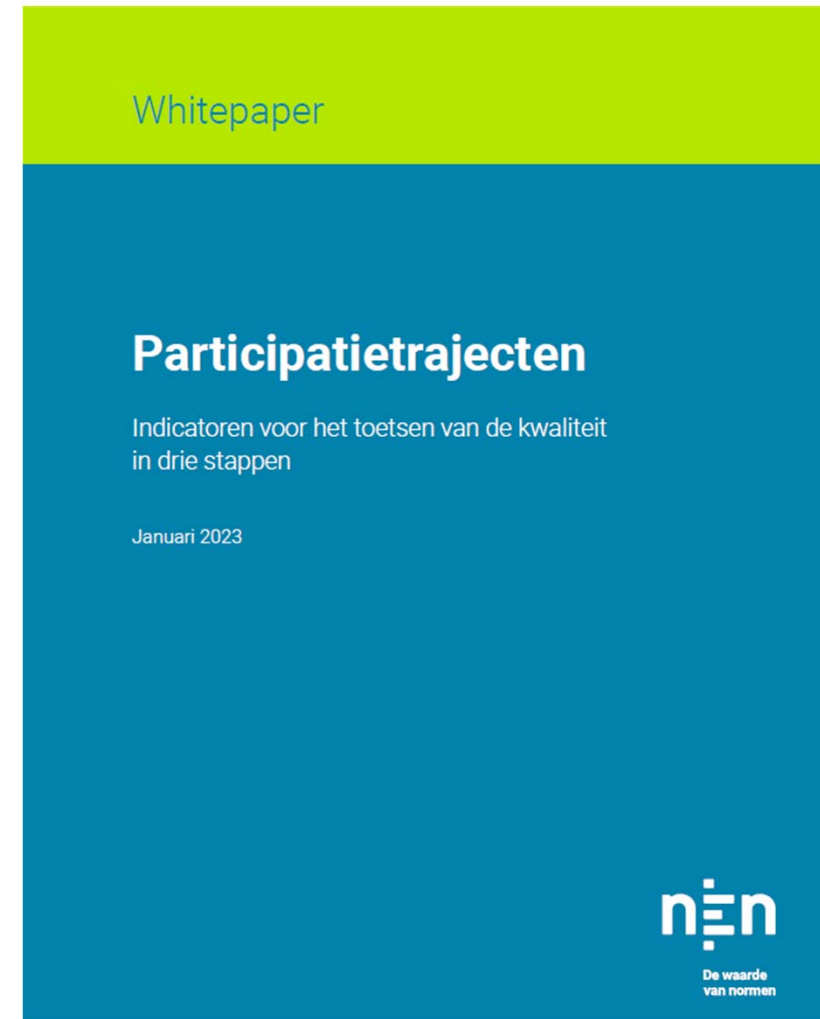

Inleiding

Waarom een toetsingskader?

Participatie in Omgevingswet is maatwerk én vormvrij...

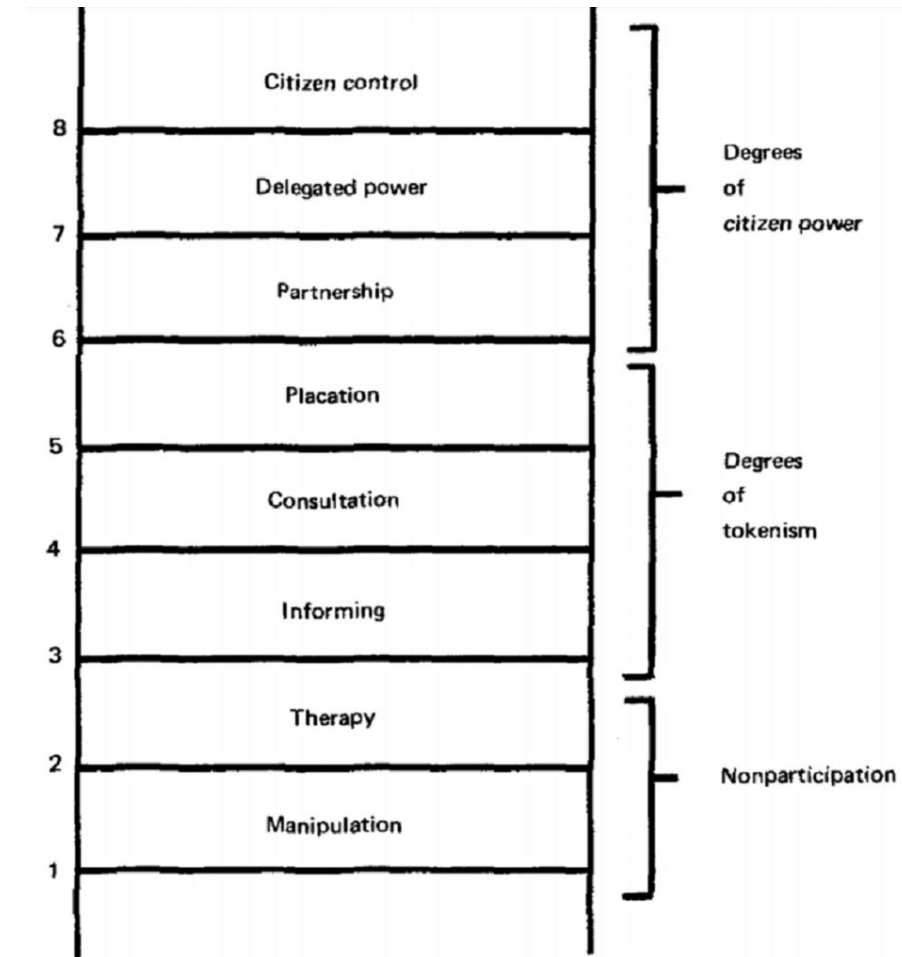
... maar ook veel behoefte aan een transparante en éénduidige manier om de kwaliteit te toetsen

Inleiding

Wat betekent participatie?

“The idea of citizen participation is a little like eating spinach:
no one is against it in principle because it is good for you”

Brede definitie

“Participatie is een proces waarbij individuen, groepen en organisaties betrokken zijn bij het nemen van beslissingen die hen raken”
(in de fysieke leefomgeving)

In de praktijk

“Participatie is een proces waarbij individuen, groepen en organisaties

betrokken zijn

óf

betrokken worden

bij het nemen van beslissingen die hen raken“ (in de fysieke leefomgeving)

Grote ruimtelijke vraagstukken

wonen – energie – klimaatadaptatie

De Jonge wil weer grip op woningbouw, desnoods met dwang

Minister Hugo de Jonge (Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening) tijdens een debat over de wijziging van de woningwet. Beeld ANP

ds DE STENTOR REGIO NIEUWS SPORT PLAY PODCAST FEELGOOD PUZZEL

Wijzig Harderwijk ► Net Binnen 112 nieuws Van de lezer Regiosport

PREMIUM

▲ Bewoners van het buitengebied van Ermelo zijn niet blij met de komst van zeven windmolens. Vanuit Harderwijk komen nu bezorgde vragen. © Getty Images

Verpesten windmolens in Ermelo woongenot in nieuwbouw Harderwijk?

Het woongenot van de toekomstige bewoners van nieuwbouwwijk Harderweide zou wel eens aangetast kunnen worden door windmolens, die de provincie wil toestaan in het buitengebied van Ermelo. Dat vreest de partij Harderwijk Anders.

Inleiding

Omgevingswet: Nadruk op participatie

Centrale vraag:

Wanneer is het goed genoeg?

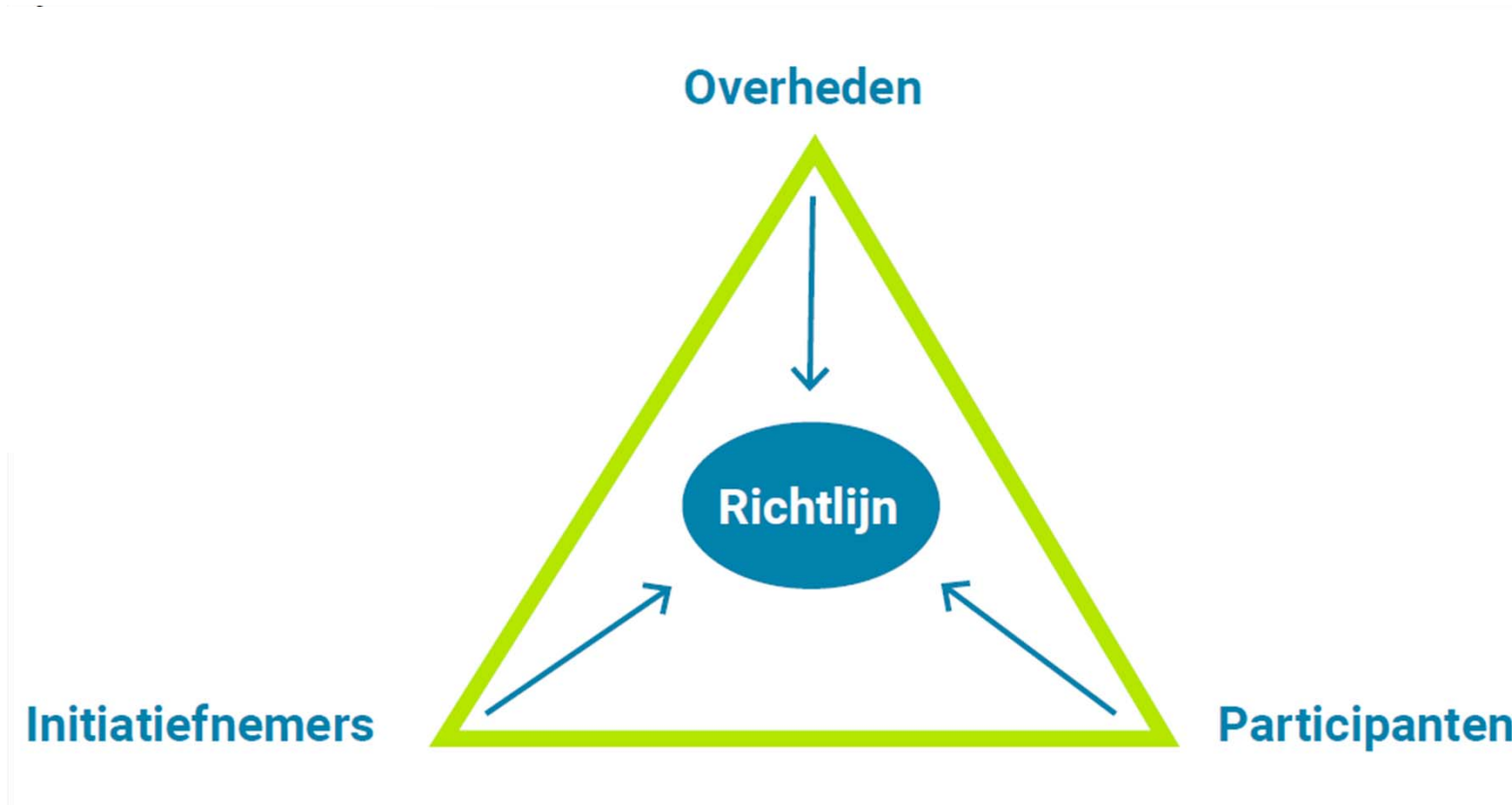
Uitgangspunten

- Hou het eenvoudig, dus geen verplichte onderzoeken of lange vragenlijsten.
- Ruimte voor participatie op maat, dus niet het voorschrijven van een vorm of de mate.
- Brengt het gesprek tussen gemeente, burgers en initiatiefnemers op gang/zet initiatiefnemer aan tot nadenken over participatie.
- Maak gebruik van bestaande kennis over participatie, sluit aan bij bewezen werkwijzen.

Vragen?

Toelichting handreiking

Ontwikkelen van een gezamenlijke taal

Toetsen van participatie in 3 stappen

De opgave

- Impact
 - Belang
 - Omvang
 - Invloed op de omgeving
 - Maatschappelijke aandacht
- Complexiteit

1

Bepalen van de juiste
mate van participatie

Plan & uitvoering

- Vooraf – het plan
- Achteraf – de uitvoering

2

Beoordelen van het
participatieproces zelf

Resultaat & evaluatie

- Hoe zijn de uitkomsten verwerkt?
- Alle perspectieven in beeld?
- Evaluatie

3

Beoordeling van de
resultaten van participatie

Toelichting handreiking

Stap 1

Welke mate van participatie past bij het initiatief?

Impact

Verdiepende vragen per onderwerp

1. Belang: Zijn er verschillende en/of potentieel tegenstrijdige belangen?
2. Omvang: Is er sprake van een lichte of zware functiewijziging?
3. Effect op omgeving: In welke mate ervaren betrokkenen de effecten van het initiatief?
4. Maatschappelijke aandacht: Is het initiatief politiek gevoelig en/of is er veel maatschappelijke belangstelling?

	Klein/Weinig	Matig	Groot/Veel
Algemeen belang			
Omvang			
Effect			
Maatschappelijke aandacht			
Totaaloordeel			

Complexiteit

1. Eenvoudig (snel te verlenen)

Deze categorie aanvragen kan snel verleend worden. Bijvoorbeeld is er sprake van een beperkte aanpassing en/of het betreft een standaardkruimel.

2. Meervoudig (meerdere adviezen binnen de gemeente en omgevingsdienst)

Voor deze categorie zijn meerdere adviezen van de gemeente en omgevingsdienst nodig. Het betreft een reguliere procedure.

3. Complex (buitenplans en meerdere bevoegde gezagen)

Basis van deze categorie is dat het een uitgebreide procedure betreft en dat er meestal sprake is van meerdere bevoegde gezagen. Deze procedure kent een lang voortraject.

Impact & Complexiteit

Binnenplans	Weinig impact	Matige impact	Veel impact
1. Eenvoudig	0	1	2
2. Meervoudig	0	1	2
3. Complex	1	2	3

Buitenplans	Weinig impact	Matige impact	Veel impact
1. Eenvoudig	1	1	2
2. Meervoudig	1	2	2
3. Complex	1	2	3

Legenda:

- 0 – Participatie waarschijnlijk niet nodig
- 1 – Beperkte participatie
- 2 – Gemiddelde participatie
- 3 – Intensieve participatie

Vragen over
stap 1?

Toelichting handreiking

Stap 2

Beoordelen van het plan en/of de uitvoering van de participatie

Toelichting handreiking - Stap 2: Beoordelen van het plan en/of de uitvoering

12 criteria

Criterium	Omschrijving	Punten of O/V/G
Participatieplan	Er is vooraf een helder participatieplan opgesteld voor de uitvoering.	
Trekker en organisatie	Het is voor de participanten voldoende duidelijk wie verantwoordelijk was voor de participatie.	
Representatie en inclusiviteit	De (beoogde) participanten zijn de doelgroep. Afhankelijk van het project, zijn dit de direct betrokkenen zelf of een goede afspiegeling van de betrokkenen die benoemd zijn in de stakeholdersanalyse.	
Doel van de participatie	Het doel van de participatie is expliciet gemaakt en is behaald.	
Invloed	Participatie heeft plaatsgevonden op een zo hoog mogelijk niveau op de participatieladder passend bij de in stap 1 gestelde intensiteit en de kenmerken van het initiatief.	
Kaders	De kaders voor de participatie (waarop hebben we wel/geen invloed) zijn vooraf helder gesteld en zijn gecommuniceerd.	
Transparantie	Het participatietraject is duidelijk besproken met de participanten in een zo vroeg mogelijk stadium.	
Timing	Participanten zijn zo vroeg mogelijk betrokken in het participatietraject, zodra het zinvol is en de resultaten gebruikt kunnen worden.	
Toegang tot informatie	Participanten hadden de beschikking over de juiste middelen om met succes te kunnen participeren.	
Terugkoppeling	De resultaten van de participatie zijn verwerkt en teruggekoppeld aan de participanten, met een onderbouwing van wel en niet verwerkte inbreng.	
Evaluatie	Er heeft een evaluatie plaatsgevonden met de deelnemers aan de participatie. In ieder geval na afronding van de participatie en mogelijk ook tussentijds.	
Vervolg	Het is voor de participanten duidelijk hoe het vervolg van het traject eruitziet bij de totstandkoming van het initiatief.	

Voorbeeld verdiepende vragen

Representatie en inclusiviteit

- Is er een stakeholdersanalyse uitgevoerd voor de betrokkenen van het initiatief?
- Beschrijf de doelgroepen die je benaderd hebt, hoe je deze benaderd hebt en waarom dat passend is.
- Wat is er gedaan om participanten uit doelgroepen te betrekken die uit eigen beweging minder uitgesproken zijn, bijvoorbeeld voorstanders?
- Gezien de wijze van uitnodigen, zijn er doelgroepen hiermee niet bereikt?
- Zijn er betrokkenen uit de stakeholdersanalyse niet betrokken en waarom? – Dit vraagt goede argumentatie.
- Zijn er betrokkenen die geweigerd/niet in staat waren om deel te nemen? Wat was de reden hiervan? Wat is er aanvullend gedaan om de deze betrokkenen alsnog te betrekken?
- Zijn er nog betrokkenen in beeld gekomen die niet in beeld waren?

Voorbeeld verdiepende vragen

Invloed

- In welke mate en op welke momenten hebben betrokkenen invloed tijdens het participatieproces? Dit kan per betrokkene verschillend zijn.
- Is de mate van invloed duidelijk gecommuniceerd aan participanten?
- Hoe verhoudt het ontwerp van het participatieproces zich tot de impact en complexiteit van het initiatief. Sluit het aan bij 'de mate van participatie' die in stap 1 is bepaald?
- Heeft er gedurende het proces een verschuiving plaatsgevonden in de mate van invloed en waarom?

Vragen over
stap 2?

Toelichting handreiking

Stap 3

Beoordeling van het resultaat van de
participatie

Een eindoordeel met toelichting

Wat waren de uitkomsten van de participatie?

- Wat is er uit de participatie gekomen? Waren er nieuwe inzichten? Is er sprake van verschillende perspectieven? Of is er sprake van consensus?

Welke uitkomsten zijn meegenomen?

- Zijn alle perspectieven die uit het participatietraject zijn gekomen meegenomen in de afwegingen? Wat is er wel meegenomen? Welke aanpassingen heeft dat tot gevolg gehad? Wat is er niet meegenomen en waarom niet? Hoe is de afweging gemaakt, wanneer en wie waren daarbij betrokken?

In hoeverre kunnen de participanten zich in de uitkomsten vinden?

- Wat is de uitkomst van de evaluatie met de participanten? Kunnen zij zich vinden in de gemaakte keuzes? In hoeverre heeft het proces effect gehad op het draagvlak, het vertrouwen in of de acceptatie voor het initiatief?

Zijn er nog perspectieven niet meegenomen?

- Waren er als beoordelaar vanuit de gemeente, via interne of externe kanalen nog andere perspectieven/geluiden waarneembaar die niet meegenomen lijken te zijn?

Vragen over
stap 3?

Samen aan de slag casus

Casus

Voormalig kantoorgebouw in stedelijk gebied, wordt
getransformeerd naar

studentenhuisvesting en een creatief verzamelgebouw op de
begane grond.

Stap 1: Welke mate van participatie?

Stap 1: welke mate van participatie?

Belang

Zijn er verschillende en/of potentieel tegenstrijdige belangen?

- Hoe is het initiatief te plaatsen op een schaal van 'niemand anders dan de initiatiefnemer ervaart profijt' tot 'het initiatief draagt breed bij aan de samenleving'?
- Welke belangen worden er geraakt?
- Draagt het bij aan een algemeen belang? Heeft het initiatief een maatschappelijke bijdrage?
- Sluit het initiatief aan bij het geldende beleid (gemeentelijk, regionaal, provinciaal, landelijk)?
- Bestaan er andere initiatieven die integraal mee kunnen worden genomen (meekoppelkansen)?
- Bestaan er alternatieve ideeën over het initiatief?

Klein/Weinig

Matig

Groot/Veel

Stap 1: welke mate van participatie?

Omvang

- Aan huis gebonden beroep (klein)

Bijvoorbeeld: administratiekantoor, kapper, nagelstudio

- Aan huis gebonden bedrijf (klein)

Bijvoorbeeld: hondentrimsalon, yogastudio, catering, tandarts

- Lichte functiewijziging (matig)

Bijvoorbeeld: detailhandel, boekwinkel met horeca nevenfunctie

- Zware functiewijziging (groot)

Bijvoorbeeld: zonnevelden, coffeeshop onderwijsinstelling, inbreidingslocatie

- Lichte herstructurering (groot)

Bijvoorbeeld: woningbouw, bedrijventerrein (inclusief transformatie bestaande woningbouw)

- Zware herstructurering (groot)

Bijvoorbeeld: transformatie, asielzoekerscentrum, GGZ-instelling

- Grootstedelijke ingreep (groot)

Bijvoorbeeld: windturbines, IKEA, vliegveld, rondweg, station, snelweg

Klein/Weinig

Matig

Groot/Veel

Samen aan de slag

Stap 1: welke mate van participatie?

Oordeel over Impact

	Klein/Weinig	Matig	Groot/Veel
Algemeen belang			
Omvang			
Effect			
Maatschappelijke aandacht			
Totaaloordeel			

Stap 1: welke mate van participatie?

Oordeel over Complexiteit

1. Eenvoudig (snel te verlenen)

Deze categorie aanvragen kan snel verleend worden. Bijvoorbeeld is er sprake van een beperkte aanpassing en/of het betreft een standaardkruimel.

2. Meervoudig (meerdere adviezen binnen de gemeente en omgevingsdienst)

Voor deze categorie zijn meerdere adviezen van de gemeente en omgevingsdienst nodig. Het betreft een reguliere procedure.

3. Complex (buitenplans en meerdere bevoegde gezagen)

Basis van deze categorie is dat het een uitgebreide procedure betreft en dat er meestal sprake is van meerdere bevoegde gezagen. Deze procedure kent een lang voortraject.

	1	2	3
Complexiteit			

Stap 1: welke mate van participatie?

Totaaloordeel

Buitenplans	Weinig impact	Matige impact	Veel impact
1. Eenvoudig	1	1	2
2. Meervoudig	1	2	2
3. Complex	1	2	3

Legenda:

- 1 – Beperkte participatie
- 2 – Gemiddelde participatie
- 3 – Intensieve participatie

Stap 2: Beoordelen van het plan en/of de uitvoering

Stap 2: Beoordelen van het plan en/of de uitvoering

Criterium	Omschrijving	Punten of O/V/G
Participatieplan	Er is vooraf een helder participatieplan opgesteld voor de uitvoering.	
Trekker en organisatie	Het is voor de participanten voldoende duidelijk wie verantwoordelijk was voor de participatie.	
Representatie en inclusiviteit	De (beoogde) participanten zijn de doelgroep. Afhankelijk van het project, zijn dit de direct betrokkenen zelf of een goede afspiegeling van de betrokkenen die benoemd zijn in de stakeholdersanalyse.	
Doel van de participatie	Het doel van de participatie is expliciet gemaakt en is behaald.	
Invloed	Participatie heeft plaatsgevonden op een zo hoog mogelijk niveau op de participatieladder passend bij de in stap 1 gestelde intensiteit en de kenmerken van het initiatief.	
Kaders	De kaders voor de participatie (waarop hebben we wel/geen invloed) zijn vooraf helder gesteld en zijn gecommuniceerd.	

Stap 2: Beoordelen van het plan en/of de uitvoering

Criterium	Omschrijving	Punten of O/V/G
Transparantie	Het participatietraject is duidelijk besproken met de participanten in een zo vroeg mogelijk stadium.	
Timing	Participanten zijn zo vroeg mogelijk betrokken in het participatietraject, zodra het zinvol is en de resultaten gebruikt kunnen worden.	
Toegang tot informatie	Participanten hadden de beschikking over de juiste middelen om met succes te kunnen participeren.	
Terugkoppeling	De resultaten van de participatie zijn verwerkt en teruggekoppeld aan de participanten, met een onderbouwing van wel en niet verwerkte inbreng.	
Evaluatie	Er heeft een evaluatie plaatsgevonden met de deelnemers aan de participatie. In ieder geval na afronding van de participatie en mogelijk ook tussentijds.	
Vervolg	Het is voor de participanten duidelijk hoe het vervolg van het traject eruitziet bij de totstandkoming van het initiatief.	

Stap 2: Beoordelen van het plan en/of de uitvoering

Representatie en inclusiviteit

- Is er een stakeholdersanalyse uitgevoerd voor de betrokkenen van het initiatief?
- Beschrijf de doelgroepen die je benaderd hebt, hoe je deze benaderd hebt en waarom dat passend is.
- Wat is er gedaan om participanten uit doelgroepen te betrekken die uit eigen beweging minder uitgesproken zijn, bijvoorbeeld voorstanders?
- Gezien de wijze van uitnodigen, zijn er doelgroepen hiermee niet bereikt?
- Zijn er betrokkenen uit de stakeholdersanalyse niet betrokken en waarom? – Dit vraagt goede argumentatie.
- Zijn er betrokkenen die geweigerd/niet in staat waren om deel te nemen? Wat was de reden hiervan? Wat is er aanvullend gedaan om de deze betrokkenen alsnog te betrekken?
- Zijn er nog betrokkenen in beeld gekomen die niet in beeld waren?

Stap 2: Beoordelen van het plan en/of de uitvoering

Invloed

- In welke mate en op welke momenten hebben betrokkenen invloed tijdens het participatieproces? Dit kan per betrokkene verschillend zijn.
- Is de mate van invloed duidelijk gecommuniceerd aan participanten?
- Hoe verhoudt het ontwerp van het participatieproces zich tot de impact en complexiteit van het initiatief. Sluit het aan bij 'de mate van participatie' die in stap 1 is bepaald?
- Heeft er gedurende het proces een verschuiving plaatsgevonden in de mate van invloed en waarom?

Criterium	Omschrijving	Punten of O/V/G
Participatieplan	Er is vooraf een helder participatieplan opgesteld voor de uitvoering.	
Trekker en organisatie	Het is voor de participanten voldoende duidelijk wie verantwoordelijk was voor de participatie.	
Representatie en inclusiviteit	De (beoogde) participanten zijn de doelgroep. Afhankelijk van het project, zijn dit de direct betrokkenen zelf of een goede afspiegeling van de betrokkenen die benoemd zijn in de stakeholdersanalyse.	
Doel van de participatie	Het doel van de participatie is expliciet gemaakt en is behaald.	
Invloed	Participatie heeft plaatsgevonden op een zo hoog mogelijk niveau op de participatieladder passend bij de in stap 1 gestelde intensiteit en de kenmerken van het initiatief.	
Kaders	De kaders voor de participatie (waarop hebben we wel/geen invloed) zijn vooraf helder gesteld en zijn gecommuniceerd.	
Transparantie	Het participatietraject is duidelijk besproken met de participanten in een zo vroeg mogelijk stadium.	
Timing	Participanten zijn zo vroeg mogelijk betrokken in het participatietraject, zodra het zinvol is en de resultaten gebruikt kunnen worden.	
Toegang tot informatie	Participanten hadden de beschikking over de juiste middelen om met succes te kunnen participeren.	
Terugkoppeling	De resultaten van de participatie zijn verwerkt en teruggekoppeld aan de participanten, met een onderbouwing van wel en niet verwerkte inbreng.	
Evaluatie	Er heeft een evaluatie plaatsgevonden met de deelnemers aan de participatie. In ieder geval na afronding van de participatie en mogelijk ook tussentijds.	
Vervolg	Het is voor de participanten duidelijk hoe het vervolg van het traject eruitziet bij de totstandkoming van het initiatief.	

Afronding en vragen

<https://www.nen.nl/nieuws/nen-publiceert-whitepaper-over-kwaliteit-van-burgerparticipatie/>

Opstellers:

Hilke Batist – Wissing Ruimtelijke denkers
Cilou Bertin – Energie Samen
Saskia Bisschops – Open Universiteit
Joram Grünfeld – gemeente Hilversum
Carolien Hoogland – NEN
Wim Tijssen – Gemeente Tilburg

Gesprekspartners:

Jeroen Boon (VNG), Chantal Robbe (Stadkwadraat), Agnes de Boer (gemeente Alkmaar), Nancy Verkooijen (gemeente Wassenaar/Voorschoten), Latoija Ponsioen (gemeente Gouda), Lotte Klous (Rochdale), Sanne Jansen (Provincie Zuid-Holland), Miranda Mulder (gemeente Krimpenerwaard), Jo-Anne Damen (HLT-Samen)

Kritische luisteraars:

Programma Implementatie Omgevingswet/VNG maart 2021, G40/G4-leerkring
Omgevingswet – Participatie april 2021, Kennisdeelsessie participatie/MRA Februari 2022